

201 745 - 1-7

SBB

N12<160174577010

صایب ۱۴

آذربایجان ادبیاتی

محمد حسین خان مشاق

اون ایکنجی عشره هجری

مؤلفی : سلمان ممتاز

ترجمه و تکرار طبعی حقی مؤلفه عابدور

فومونیز نشریاتی

ادچونجی بن الملل مطبعه سی

۱۹۲۵

آذربایجان ادبیاتی

۱۸ نجی عصر میلادی آذری شعرای بنامندن

آتش شیروانی

نک ترجمهٔ حال و مجموعهٔ اشعاری

نفیس صورتده چاپدان چیقوب. بوتون کتاب مغزالارنده ساتیلماقدادر

۲

۱۸ نجی عصر میلادی آذری مشاهیر شعراسندن

ملا پناه واقف

ک مفصل ترجمهٔ حال و مجموعهٔ اشعاری

نفیس صورتده چاپدان چیقوب بوتون کتاب مغزالارینده ساتیلماقدادر

۳

۱۸ نجی عصر میلادی آذری شعرای بنامندن

نشاط شیروانی

ک ترجمهٔ حال و مجموعهٔ اشعاری

نفیس صورتده چاپدان چیقوب بوتون کتاب مغزالارینده ساتیلماقدادر

مولفی: سلمان ممتاز.

ناشری: «قومونیسست» غزه‌سی

صایب ۲۰

آذربایجان ادبیاتی

محمد حسین خان مشتاق

اواخر اکتوبری عشر ہجری

مؤلفی : سلمان ممتاز

ترجمہ و تکرار طبعی حقی مؤلفہ عائد دور

قومونیز شریاتی

ادوچونجی بین الملل مطبعہ سی

۱۹۲۵

محمد حسين خان مشتاق

از (آل حسن) کسی که (همنام حسین)
اوراست روا حکومت و مال نکین
در فضل و کمال رفعت جاه و جلال
نادیده زمانه هیچ فرزند چنین
(زاری)

نولدی کور اول سرور دوران امیر محتشم
منبع جود و سخاوت معدن لطف و کرم
مرد میدان اهل عرفان صاحب سیف و قلم
عرصه رفعتده کویا کیم دیکلمش بر علم
حاکم (شیروان شکلی) یعنی (حسین خان) هباخ

شیردل بر مردایدی هم شوکت و شانی عظیم
صف شکن اعدا فکن شمشیر زن بیخوف و بیم
خوش نما خندان لقا شیرین سخن طبعی حلیم
سرور صاحب حشم اتباعی چوخ مالکی قدیم
نیلیدی کل کور مقدر حکمت یزدانه باخ
(وردادی)

(محمد حسین خان مشتاق) آذربایجان خانلارینک آبروی اولان (شکلی) لی
(حاجی چلبی خان) ک (نوه) سی و (حسن آقا) نک اوغلودر. تاریخمیزک اشبو
قاراندیق دومانلی صحیفه لرینی ممکن قدر تنویر ایتمک ایچون ایسک اول (حاجی

چلبی خان) ایله اوغلو (آقا کیشی بک) دن آزاچیقده اواسه صحبت ایتمه لیم.
 (حاجی چلبی خان) (شکی) لی علیجان اوغوللاریندان (کدخدا قربان) کڭ اوغلو،
 و (حاجی شیخعلی) نڭ عموسی اوغودر. حاجی: آدلی، سانای، مشهور برعائله دن
 عرصه وجوده گلمش ایلدار، خالقچی، و ایل آراسنده سوزی اوتکون تمکین
 لی و قارلی بیر شخص ایدی. تاریخلرک کوسته رمکنه گوره او زمان (ایران)
 مملکتنک حکمدار و پادشاهی (نادر شاه): و (شکی) ولایتی ده دیگر خانلقلاریمز
 کبی ایرانک تابعیتده ایدی. (نادر شاه) قانوننجه هر اولکویه بیر (ملک) تعیین ایدیه
 رهک مملکتی اونلار اداره ایدیوردی. (حاجی چلبی خان) کڭ عهدنده ایسه (شکی)
 نڭ ملکی (نادر شاه) طرفندن تعیین اولونمش (ملک نجف) آدلو بیر شخص ایدی.
 (شیعه) مذهبنده اولان بو (ملک) قاضی (۱) (عبدالطیف) افندیکنک یازماغنه گوره
 او گوی دوغمالیق گوزلیهرک (نادر شاه) طرفندن ویریلن امرلر و بو یورولان بو یو
 روقلارک آزینی (شیعه) چوقینی ایسه (سنی) خلقینه گوردیوردی. بوندان ناراضی
 قالان سننی جماعتی (نادر شاه) عریضه و بره رک ملک نجف) دن شکایتده بولونمشلار
 ایدی. (سنی - شیعه) لگی بیرکد بره رک نفاقی آرادان گوتورمک ایسته یین (نادر شاه)
 سننی خاقنک آرزوسنه حسن توجه گوسته رمش ایدی. (نادر شاه) کڭ مساعده سینه
 بناء سننی جماعتی اینانیدیقلاری بیر معتبر شخصی اتخاب ایدهرک (وکیل) صفتیله
 (نادر شاه) حضورینه گوندرمه لی (نادر شاه) ده اونی (بو یوروق - فرمان) ایله
 (ملک نجف) اوزرینه (وکیل) تعیین ایتمیلی ایدیکه او راضی لیق ویرمه دن سننی
 جماعتنه (ملک نجف) هیچ بیر ایش گوردیره بیه سون. ایشته (نادر شاه) کڭ مسا
 عدوسی ایله (کدخدا قربان) کڭ اوغلو (چلبی) شکی مملکتنده یاشایان (سننی) جما
 عتی طرفندن (وکیل) سه چیلرهرک (نادر شاه) حضورینه گوندریلمش و آرز زمان
 ایچریسنده (وکیل چلبی) نامیله ده النده (فرمان نادری) اولاراق (شکی) یه دونمش
 ایدی. ایشبه او آندان اعتبارا (چلبی) شکی مملکتنده (وکیل چلبی) آدیله معروف
 و مشهور اولمش ایدی. ندسه چوق گیچمه دن (وکیل چلبی) ایله (ملک نجف)
 آرالارینده نفاق و کدورت عمله گلمش و نتیجه ده ده (وکیل چلبی) بو ایشک
 (آرغاج) ی (ملک نجف) دن گیچدیگنی حس ایله (ملک نجف) یقین که
 (نادر شاه) بندن سعایت ایتمش دیه حضوره گیتمه مش ایدی. و همان گیجه
 سننی جماعتنک پیشوالارینی دعوت ایدهرک بیر گیزلی مشاوره یایمش و حاضرונה
 (نادر شاه) حضورینه گیدرسه شهبه سیز اولدیریله جگنی ده آیروجه آندیرتمش ایدی.
 نهایت بو مسئله نڭ هاردان نشاءت ایتدیگی و علاجنک. نه اولدیغنی ده آپ آچیق
 سویلیه رک مجلس ده اولانلاریده اوز فکرینه شریک ایتمگه موفق اولمش ایدی. او
 درکه (دان یری) یگی ایشیقلا نارکن (وکیل چلبی) اوز (همپا) لاریله برابر (ملک) کڭ
 ایوبن باساراق (ملک نجف) ی بوتون اولادی ایله برابر قتله یتورمش و (شکی)

(۱) قاضی عبدالطیف تاریخی صحیفه: ۷.

حکومتینی ده تمامیله اوز لینه آلمش ایدی. امر واقع قارنوسنده قالان اهالی تاریخ هجری (۱۱۵۶) ده (وکیل چلبی) بی اکثریت آرا ایله (چلبی خان) آدلاندیرا راق (شکی) مملکتینه (حاکم) دیکمشلردی. (چلبی خان) ایسه هر بیر احتمالله قارشو شهرده یاشایان بوتون اهالی بی یغوب (گله سن گوره سن) (۱) قلاسنه آ پارمش و اورادا غایت محکم بیر (سیغناق) یاپدیر اراق دعوییه حاضرلانمش ایدی. بو حادثه بی ایشیدن (نادرشاه) بیر مقدار قوشون ایله (چلبی خان) اوزرینه گله رک (دش بولاق) آدنلو (کند) یاقیناغنده اینمش و امراسنه ده (چلبی خان) قوشونی ایله دعوا ایدیلمه سی ایچون امر لر ویرم ش ایدی. (کوتان دوزی) آدنلو یرده (نادرشاه) قوشونی ایله (چلبی خان) قوشونی آراسنده شدتلی ووروشمالار اولمش نهایت (چلبی خان) ک یاپدیردیغی سیغناق متین و محکم اولدیغندان ظفر بولامیوب گری دونمشلر ایدی.

بوندان باشقا (نادرشاه): ینه ایکی ایل بی درپی (چلبی خان) اوزرینه یورومش و هیچ بیر شیئی الده ایدمه یه رک قایتم ش در. سوک گلیشینده (نادر شاه) شکی نک گورکملی ایولرینی گوزه گلن دکانلارینی یاندرتمش و اطرافده اولان بیرنیچه پارا (کند) لرک اهالی سینده اسیر صفتیله - (ایران) ه سورگون ایتدیرمش ایدی. چلبی خان: آپاریلان اسیرلرک دالینجه بویوک اوغلی بولونان (حسن آقا) بی (نادرشاه) حضورینه گونده ره ک اسیرلری گیری ایسته مش ایدی.

(حسن آقا) حضوره قبول ایدیرکن آرادا آشاغاداکی مکالمه اولمش و نتیجه ده ده (چلبی خان) ینه مقصودینه نائل اولمش ایدی.

نادر شاه - ای بدذات نیچون سنک آتانت مندن روگردان اولوب اطاعت ایلمدی **حسن آغا** - سنکا فدا اولوم منیم او حدیم بوخدرکه سگاجواب ویرم و نه ده او حدیم بوخدرکه آتاما بیر سه ز دییه بیلوم من قولقنکا اولمکه کلمشم یا منیده اولدور و یا اذن ویر اسیرلری آ پاروم.

(حسن آقا) نک بویله جسورانه دانشماغی (نادر شاه) ک خوشنه گیتدیگندن اسیر لری آزاد ایدره ک (حسن آقا) بی ده مرخص ایتمش ایدی. تصادفا او ایل تاریخ هجری (۱۱۶۰) ده (نادر شاه) قتل اولونمش و بونگله ده علاقه دار اولاراق ایرانده بیر چوق اغتشاشلار اولمش ایدی. (چلبی خان) ده بوفرصتدن استفاده ایدره ک ایرانه سالدیرمش و بیر چوق یرلرده آلمش ایدی. نهایت (تبریز) یده اوز تحت تصرفنه گیچوردره ک (صدرالدین افندی) آدنلو بیر فاضل و عالم کیمسه بی ده اورایه (نائب) تعیین ایشمش ایدی.

(نادرشاه) ک قتلندن بیر آز سوگره (امیر اصلان سردار) آدنلو بیر شخص (چلبی خان) اوزرینه گلمش نهایت بوده بیر ایش باچارمی اراق دونوب گیتمیش ایدی. بو دعواده (چلبی خان) ک ایتدیگی بیر شیئی وار ایدیه اوده بویوک اوغلو بولونان

(۲) کهن سوره سن قلاسنک بانسی حالا باشا معلوم دکادر «ممناره»

(حسن آقا) ننگ قتل اولونماسی ایدی. (چلبی خان) طرفندن بی درپی الدهه ایدیان بوپارلاق مظفریتلر گرجستان (والی) سی (ایراقلی) ایله دیگر (خان) لاری قورقویه سالاراق دوشونمگه مجبور ایتمش ایدی.

اودرکه (والی) ده ایکی دفعه (چلبی خان) میدانینه گیتمش هر ایکی سینده ده مغلوب اولاراق قاچمش ایدی. قورقویه وحشته دوشمش قونشو خانلار (والی) ننگ باسیلدیغنی گورهرک داها زیاده تشویشه دوشمش لر ایدی. اودرکه قراباغلو (پناه خان) کت تدبیری ایله قراداغلو (کاظم خان) نخچوانلی (حیدرقلی خان) و گنجعلی (شاهویردی خان) بیر مجلس دوزلدهرک گورجستان (والی) سی (ایراقلی) خانه خیر ویرمشلردی که (بش خان) بیردن و بیر برده اولاراق (چلبی خان) ه هجوم ایتس-ونلر (ایراقلی) راضی اولمش و سفرده حیقمش و نتیجه ده تارومار ایدیلمش ایدی. (قراباغ) خانی بولونان (پناه خان) کت تدبیری ایله تهیه ایدیلن بوسفرک تفصیلاتنی (قراباغ نامه) مولفی (میرزا آدیگوزل بک) کت اثریندن آلاراق عین املاسی ایله آشا غایا کوچریورم. میرزا آدیگوزل یازیور: «همان ایل پناه خان و قراداغلو کاظم خان و نخچوانلو حیدرقلی خان و گنجعلو شاهویردی خان دوردی مجلس آراسته قیلدیلر و مصلحتلر ایدوب ایله صلاح گوردیلر که حاجی چلبی که جمیع شکلی و شرواناته حاکم مبسوط ایدر و صاحب اختیار موبددر بزرره التفات ایتمز و طریق موافقه اقدام ایدوب بزیمله یول کیتمز کر کدر که اوکا انفاقیه بر تنبیه و تدبیر ایدملم پس مکنون ضمیرلرینی مراسله ضمنونی ایله والی گرجستان ارکه خانه حالی ایتدیلر و والی مزبور دخی بوامرده اوزینی اونلاره همدم و همقدم اولماقنی اظهار ایدوب اشعار ایتدی که چوخ تعجیل ایله بورایه حرکت ایدم سگزر که فرصت فوت اولمیه پس مذکور اولان خانلار تهیه و تدارک جمعیت و لشکر کوتوروب بالاتفاق رایت عزیمت افراشته ایدوب کیتدیلر و تاگنجه شهریندن یوخارو (قرل تابه) آدلو مکانه ایتدیلر و اوراده خیمه و خرگاه اوج مهر ماهه ایتوردیلر و والی مزبور دخی او منزله که وارد اولوب هماندم بو خانلارینک دوردینه دوتوب گرفتار و مقید کمند اسارت ایتدی پس هماندمه بر نفر نوکر (۱) شاه ویردی نام بر مرکب راه نوردده سوار اولوب عزم فرار قیلدی و شول وقتده (حاجی چلبی) دخی اجتماع عساکر شیروانات ایتچون حکم لر یازوب جمعیت شایان و استعداد بی پایان له کلوب (مینکه چور) معبرینده رحل اقامت سالوب و منتظر مقاتله اولوب اکلنمشدی بو اثناده (کر) ننگ بو طرفدن بر نفر سواره مقابلده پیدا اولوب (حاجی چلبی) اوننی (کمی) ایله (کر) دن کیچورنک دیدی و او امر ایله کیچرلوب حاجی ننگ حضورینه کادی فی الفور عرض ایلدی که (قوجا بابا) خانلاری (والی) دوتدی (حاجی چلبی) جواب ویردی که قوجا بابانک انشا الله اونلاری خلاص ایدر همان وقتده یوزینی اوز مقربان حضرتنه و ارکان دولتنه دوتوب دیدی که نجه مصلحت بیلورسگزر بو امرده نیلمک بو مشاوره دن غرض اونلارینک

(۱) بعضی مورخلر بو آدی شهمار یازمشلار «ممتاز»

مافی الضمیر لر بن بیامک ایتمش پس اونلار امراء شیروان و شکی دیدیار که بلی
 مصلحت ایدک کورک صلاح وقت اولورمی حاجی بیوردی که مصلحتی نیجه کورسنگز
 کرک (کر کیچدی) ایچینده اولسون اونلار که حاجی دن بو کلماتی استماع ایتدیلر
 دخی مصلحت و مشورت مقامنه کلمیوب قایتدیارو (حاجی چلبی) نك حضورینه کلدیلر
 حاجی بیوردی پس نه سببه تمهید مصالح ایتدینگز و مصلحت مجلسنی فراهم ایدوب
 کیتدینگز اونلار اعرض ایلدیلر که بز لر مجالس طوطیه و تمهید اوننک ایچون
 آراسته قیلوردوق که (کر) کیچمک ایچینده اولسون چونکه سیز بیورورسنگز
 اولسون دخی نه مصلحتی وار بیورونک قشون آتلاسون کیدک حاجی چلبی نك
 اوسوزی مثل اولوب شمدهدهک خاق آراسنده مذکورالسان دور پس حاجی چلبی
 امر ایتدی قوشونی سوار اولوب تعجیل تامامیه کردن کیچوب والی نك دالنجه کوچ
 بر کوچ طی مراحل قلدیلر ایله که والی بو احوالی ایشیدوب و بو واقعه نی استماع
 ایتدی غایت خوفناک و هراسان اولدی زیرا که کیچن زمانده بر کره حاجی چلبی نك
 قوشوننک ضرب دستنی کورمشدی ناچار عزم مقابله ایدوب جناب (شیخ نظامی علیه
 الرحمه) نك مرقد مطهرینک یاننده تقارب فئتن واقع اولوب دعوی عظیم اولدی
 کرجیه قوشونی شکست فاحش تاپوب و داخی والی اوز اوردوسنه قایتمق فرصتی
 مقدور اولمیوب فراری قراره اختیار ایدوب تماما خیمه و خرکاهلری و مایعرفی
 جابجا قالدی. و خانلار دخی خیمه لرده (قرل قایه) ده تماما قلدیلر و حاجی چلبی
 (سنگ) دن اوج آغاج بو خاروبه دک دالارنجه ایلقار ایدوب و تفلینک بش آغاجلیقه نه
 یتشوب و فرار ایدن کرجیه قوشونی نك شمس الدین ده و شمکیرده قباقر بن کسوب
 جوخ آداملار تاف ایتدیلر حاجی چلبی (بایدار) توپراغنده سنکر قایروب اوز اوغلی
 آقا کیشی بیکی تفلیندن بری اولان مسلمانلاره حاکم و حکمران قیلدی و خانلاری
 خلاص ایدوب اوطاقلارینه روان ایتدی و اوزی دخی مراجعت ایدوب شیروانه
 کلدی و آقا کیشی بیکی شول نواحیده اوج بیل حاکمیک ایتدی. « (۱)

عمرینک سوک چاغلارینده (مکه) یه گیتمش و بوندان طولایی ایل آراسنده
 (حاجی چلبی خان) آدیله داها زیاده مشهور اولان بو ذات اوز یوردینی قاور بماغله
 برابر قونشولوق حقیقی کوزلیه رک دیگر خانلیقلارده معاونت ایدیوردی. از جمله
 (شاهسون احمد خان) اون ایکی بیگ شاهسون و مغان آتلو لاری ایله شیروانه
 هجوم ایدرکن او دعوییه فوق العاده سیودیگی ایسته دیگی اوغلو (آقا کیشی بیکی) ی
 گوندرد بکدن باشقا بیرده شخصاً اوزی اشتراک ایتمش ایدی. بونی ده اوز وقتنک
 مشاهیر شعرا سندن بولونان (آقا مسیح شیروانی) احمد خان فاجعه سنه حصر
 ایتدیگی داستاننده آیدین بر صورتده گوسته ره بیلمشدر.

(۱) قراباغ نامه: یدیمنجی فصل مولفی: میرزا آدی کوزل بک.

آذربایجان ادبیاتی

کندی (حاجی چلبی خان) جوانشیر دخی زود

ینه - یری (حاجی چلبی) حمزه دوران جهان

ینه - دخی (حاجی چلبی) اوغلی هم (آقا کبشی بک (۱))

خلقیده اوردوسیده بری برندن بک-رک

آرا قاریش دوقی دم چرخه چی به کیتدی کومک

که نه ممکندر آتک دو کشینی دیلده دیمک

بوخدرر نام خدا تایی او بی هماتک

آشاعیداکی مخمس (حاجی چلبی خان) ک ترجمه حالی بر قدرده آیدینلادا
راق و دورلو - دورلو ماخذاردن بورایه نقل ایتدیگیم سطرارینده دوغریغنی
تبییت ایدیور. (مخمس) ک قائلی بولونان (شکی) الی (نمی) تملق سیز بر شاعردر
که بیر نیجه منظومه لری ایله شکی تاریخ و ادباته دگرلی خدمتگر گوسته رمشدر
(بنی) نک (مخمس) بنی عین املاسی ایله یزاراق بیرکامه سه بیله ال وورمادان درج
ایدیورم.

مخمس

ای بکیم ۱۲۱ رنگین اوطاقلک بزم عرفاندور بو کون

نعمتک نوش مسافر قوت مهماندور بو کون

کفتکوی رفعتک بیحد و پایاندور بو کون

سمع اولکل سویایوم من کور نه دستاندور بو کون

شکر حق ایتمک کر کدور یخشی دوراندور بو کون

(شاه نادر) چون کنوردی اوستونکا ایوزمنک سوار

سن برابر جنکه دوردونک کیسمده وار بو اختیار

دوندی کیتدی خجلتندن آخر اولدی شر مسار

(۱) حاجی چلبی خان و آقا کبشی بک حقه معرفات تملق ایستادور (آ. مسیح) کتابچوسنه مراجعت
بوروا ممتاز

(۲) بنی: حاجی چلبی خانی بکیم دیبه خطاب ایتمه سی حاجی چلبی خانک
تعریف توصیف سیوممکنه دلیل اولاییلار (ممتاز)

آذربایجان ادبیاتی

۹

رهنمادور انبیاء نصرت ویرن پروردگار
دستگیرنگ شاهمردان شیریزداندور بو کون

(والی) (۱) لر جنکنک یراغین قیلدیلهر تد بیر ایلن
درزمان سالدنک سواشی کافر بی پیر ایلن
کور نه بر باد اولدی بیدین حکمت تقدیر ایلن
کیمینی دوتدونک دیری کسدونک کیمنک شمشیر ایلن
زخمدار سیف مسلم کافر ستاندور بو کون

دوغریدور چون اعتقادونک اول خدادور رهنمون
بو صفا کیفیتین فهم ایده بیلمز هر جنون
سن اوزون کان شجاعیت دولتنک حددن برون
اولدی تقدیر قضادن کون بکون قدرونک فزون
عزمکاه پایتختنک سقم کیواندور بو کون

حسدو (۲) بد خواه دشمن باش ایکن پای اولدیلهر
درد محنت همیشینی فکره همتای اولدیلهر
بختی پامال ایلوب ادبار ایلن پای اولدیلهر
هر بری قدین اکوب تعظیم ایچون پای اولدیلهر
جن و دلدن خدمت ایلهر بنده فرماندور بو کون

چون خراب اولمش محارر اولدی آبادونک سنک
سر بسر دوتدی جهانی عدل ایلن آدونک سنک
دشمنک یار آشنا اولدی تمام یادونک سنک

(۱) (والی): کرجستان والی سی ایراقلی به اشاره در
(۲) بو بند تمامیه قرا باغلو پناه قرا داغلو کاظم نخچوانلو
حیدر قلی و کنجه لو شاهوردی خانلاره، خطا بدر (در عفو لذت ایست که در انتقام نیست)
مصراعنجه حاجی چلبی خان اولاری عفو ایتدیکن (نبی) ده شعر ینده اولارک
آدلارینی حقارتله آ پارماغه جسارت ایتمه مشدر (ممتاز)؟

آذربایجان ادبیاتی

آفرین (آقا کیشی) دلبند اولادنک سنک
پهلوانلر سر فرازی مرد میداندور بو کون

آتی یلپا ضربی حیدر یاش ایلن بر نوجوان
تیغی قاطع صوتی یکرک جنک ایچنده کاردان
کفشکویی بی بدلدور خلق و خوبی بی نشان
عازم دجال بیدین مهدی صاحب زمان
مظہرا من و عدالت عهد و پیماندور بو کون

چونکہ (صدرالدین افندی (۱) غمکسار اولدی سنکا
بحر علم و معرفت تدبیرہ یار اولدی سنکا
صدق و دلدن همدم لیل و نهار اولدی سنکا
باعث منقاد عالم هر نه وار اولدی سنکا
مرشد استاد کامل پیر شیرواندور بو کون

(قاسم میرزای اعظم) دور (وزیر) ننگ و تم
(کاتب مشکین رقم) کان فصاحت خوش کلام
پردہ پوش عیب مسکین افتخار خاص و عم
سرور (دستور عالم) منشیء عالمقام
هر سوزی بر درو کو هر لعل و مرجاندور بو کون

(یوسف اوغلو) قولقنکده (ناظر) ینکدور بیمنال
مصاححت بین و خلاق نکته دان و خوش مقال
کاممش روی زمینه ییله مرد پر کمال
آنی لطفندن یاراتمشدور خدای لایزال
(صاحب کفتار خلوت سر پنهان) دور بو کون

(۱) صدرالدین افندی: حاجی چلبی خانک (تبریز) شهرینه تعیین اشدیکی
(نائب) اولمالیدر.

لایق اوز حالیدر حق دونه دولت ویرمه
 بو امانت سئوہسی لایق دکل هر بر کسه
 اهل عرفاندور بونی هر کیم که ادراک ایلسه
 چون (تمام اولدی ازل حمام مسجد مدرسه)
 وقت (دیوارمزیں نقش ایوان) دور بو کون

من (بنی)م بختی دون ای لطف واحسان مدنی
 نامراد اولمز جهانده کیم سور جاندن سنی
 دور درگاه ائمه محروم ایلوب بو بندهنی
 بخش قیل تقصیر و عذرم سالمه کوزدن کل بنی
 (خاطرمد دوران الندم خیل ویران) دور بو کون

بو (مخمس) (اون) مہم، و قارانیق نقطه لری آیدینلاشدیریور.

برنجی: ایلك دفعه بیزه (حاجی چلبی خان) ك رنگین ایولری، اوناقلاری وار
 لیغنی، و اونلار ك بیر لهو و لعب عیش و عشرت یری دگل بیر بزم عرفان
 اولدیغنی بیلدیریور.

ایکنجی: حقیقتا (نادرشاه) کبی محشم ودهشتلو بیر پادشاهک (بوزیک آتلو)
 ایله (شکی) اوزرینه گلدیگنی و (حاجی چلبی خان) گده اویله قدرتلو، و قوتلو،
 بیر حکمدار ایله یوز یوزه محاربه ایدرک غالب گلمه سنی تصدیق ایدیور.

اوچینجی: گرجستان (والی)سی (ایراقلی)نک (حاجی چلبی خان) حقنده گیزلی
 گیزلی تدبیرلر ائمه سنی و قارا باغ، نخچوان، قاراداغ گنجه خانلاری ایله برابر
 مخفی صورتده سلاحلاراق بردن (حاجی چلبی خان) اوزرینه کلمه لرینی و حاجی
 چلبی خان: والی قوشونینک بعضی سنی دیری-دیری دوتاراق بعضی سنی ده قیچدن
 کیچیردیگنی نشان ویریور.

دوردنجی: بدخواه و حاسد قاراباغ، قاراداغ، نخچوان و گنجه خانلارینک
 (حاجی چلبی خان) ایچون (گن) قزدیقلاری (قویو) یا اوزلرینک دوشمه لرینی
 و دونن (دوش) لرینی گهره رهک میدان اوقوبان اوخانلارک برگون سوگراخجالتلریندن
 (حاجی چلبی خان) حضورینده (ای) کبی اگیله رهک تعظیم ائمه لرینی و آرزوق بیر
 آبرویه مالک اولدیقلاری حالده بخل و حسداری یوزندن اوزاری-اوزلرینی بویله
 ذالته سالدیقلارینی گوسته ریور. و (ارکیشی) اولان (حاجی چلبی خان)ک

بخشی لایقه بخش لایق هر کیشی نك ایشیدر
 یمانلیقه بخش لایق ارکیشی نك ایشیدر

شعری مضموننجه اونلاره (گل) دن آغیر بیر سوز بيله دیمه دن آزاد ایتمه سی میدانه چیقاریور.

بشنجی: حاجی چلبی خان (کاردان مرد میدان و پهلوانلار سر فرازی اولان (آقاکیشی بیگ) آدنلو بیر اوغلونک وارلغنی گوسته ریور.

آلتنجی: علم و معرفت دریاسی اولان (صدرالدین افندی) کبی بیر فضیلتلوزاتک دائما (حاجی چلبی خان) تدبیرلرینه یار و اونک مرشد کامل و پیر (شیروان) اولما سنی آندریور.

ییدنجی: (حاجی چلبی خان) ک (قاسم میرزا) آدنلو بیر نیک نام، مشکین رقم کان فصاحت اولان بیر (وزیری) اولماسنی بیلدریور.

سکزنجی: (حاجی چلبی خان) ک (یوسف اوغلو) آدنلو پرکمال، نکته دان، خوش مقال، گیزلی دانشقلار، پنهان سرلر صاحبی بولونان بیر بیمشال (ناظرینک) اولدیغندان خبر ویریور.

دوقوزنجی: حاجی چلبی خان (طرفندن شکلی ده بیر حمام، بیر مسجد، بیرده مدرسه دیکلدیگنی میدانه چیقاریور.

اوننجی: مزین دیوار ایبه نقشلی ایونک ده آرتیق سیراسی کلدیگنی باده گتو ریور که بونلار تاریخمز ایچون یک اهمیتلی درلر. (حاجی چلبی خان تاریخ هجری (۱۱۶۸) ده اوز اجلی ایله وفات اتمشدر. اوزیندن سوگرا بیرنه اوز دوغما اوغلو بولونان (آقاکیشی بیگ) جلوس ایدرک اوده فقط بشجه ایل خاتلیق ایده بیلمشدی. (آقاکیشی بیگ) غازی قوموق خانی (لزگی محمدخان) ک دامادی (کوره کن ای) ایدی. قلیبنده (حاجی چلبی خان) عائله سنه بوبوک بیرکین و عداوت بسله یین (محمد خان) مادامکه (حاجی چلبی خان) حل حیاتدا ایدی هیچ بر عداوت اظهار ایده بیلمه مشدی، نهایت تاریخ هجری (۱۱۷۲) ده بیر فرصت بولاراق اوز (کوره کن ای) بولونان (آقاکیشی بیگ) ی گوریشمک آده (ارش) محالنه دعوت ایدرک واوراده (ملک علی) معاونت و رفاقتی ایله اولدیرمش ایدی. (شکی) لی (بنی) نک آشاغا داکی شعری بو مناسبتیله رشته نظمه چکرامش تاریخی بیر شعردر.

مخمس

چوانلر سروری مقتول اولوبدر خاس و عام آغلار

کمال جرئتین یاد ایوب اهل کلام آغلار

ادانلر کولر کاهی اعالیلر مدام آغلار

حسودی شاد اولور هر دم محبی صبح و شام آغلار

تعصبدن یانار جانی بیلن ناموس و نام آغلار

مسلم اولدی چون عام شجاعت لطف و مولادن
صدای حلم خوشنودی بلند اولدی مسیحادن
عمارت قیلدی مسجدلر دونوب کافر کلیسادن
عجب کان عدالت ای دریغا کیندی دنیادن
آتنکچون اول محمد (مهدی صاحب نظام) آغلار

یلوب محرم کنوردیلر (قموق خان) بنی شیروانه
ولی ابلیس ملعون تک فسادی سالدی هر یانه
لوندک هیز و بیدینک بر آد اولدی داغستانه
شهید اولدی کوزل جانلر خلائق دوشدی افغانه
یانر کوک دود آهمدن چکر حسرت تمام آغلار

دخی اول بر دل ای جانلر فنا خوانندن آیلمز
ریاست کاشنی ایچره آنک تک بر کل آچلمز
بو معنی نی قانوب درک آیلمز هر بر یتن بلمز
ملات بعضی احیایه ندندر کیم اثر قیلمز
مزارستان عالمده رمیم اولمش عظام آغلار

خوش او کونلر آنک دورینده خلق آندن امان اولدی
ولی مرحوم اولاندن سنکره وحشی تک زمان اولدی
یتن فسق وفساده میل ایدوب ایشار یمان اولدی
نشان روز محشر فاش اولوب آخر زمان اولدی
عبادتخانهلر بالقوز قالوب بیت الحرام آغلار

امیر صاحب تدبیر مرد نادر دوران
اولورمی بر ولایتده آنک تک سرور میدان
نصیب ایتسون خدا جنت ایچنده نعمت الوان
عریزنک روحه هر دم باغشلار اوخویوب قران
دعای خیر ایدر دلدن (بنی) کیمتر غلام آغلار

(لزگی محمد خان) اوز (کوره کن) ی (آقا کیشی بیگ) ی اولدیردیکدن سوگره قوشونى ایله (شکی) شهرینه داخل اولاراق اهالی بی (قرق گون) قتل و غارت خانلقک ایسه بوتون تجملات و خزینه لرینی تالان و یغما ایتمش ایدی.

اوزمان شهرک باش بیله نلری هر بیر احتمالیه قارشو اولاراق کوچک (محمد حسین) ی (شیر وان) ه قاچیرتمشلا ایدی. چونکه (لزگی محمد خان) ک فکری (حاجی چلبی خان) ک نسلینی قیروب بتیرمک ایدی. بونی حس ایدن خالقک آرتیق صبرکاسه سی داشاراق وجانلاری بوغازلارینه یغیلدیغندان اولمالیدرکه هپسی بیردن (دونوک) لک ایدم رک (لزگی محمد خان) ی (شکی) دن چیقاروب قاومشلا ایدی. - بو ناکهان بلاپی مملکتک باشندان بیگ زحمت ایله ساوان اهالی فرصتی الدن قاچیرمیاراق شیروانه قاچیردیقلاری (محمد حسین) ی تعجیلی صورتده (شکی) یه قایتاراراق هپ بیر آغزدن (خان) دیکمشلردی. ایشته او تاربخدن اعتبارا محمد حسین: (محمد حسین خان) آدیله مشهور و شاعر اولدیغی ایچونده (مشتاق) تخلصی ایله معروف اولمش ایدی.

بنده زمانمزه قدر اسکی شاعرلریمز جرگه سنده (محمد حسین خان مشتاق) آدیله شهرتله نن بو شاعر دوست و معارف پرور شاعریمزک عنوانینی تحریف ایتمه دن او یله یازدیم. (محمد حسین خان مشتاق) ک (جلوس) ایتدیگی گونه کبی گیچردیکی حیاتی بگا تما میله قارانیقدر. و کیمدن تحصیل ایتدیگندن ده بوسبتون بی خبرم. یالکز جلوسندن بیر نیچه ایل سوگره (شکی) ده بیرگوزل (عمارت) ایله بیرده بیر بویوک (مسجد) دیکدیردیگنه سند اولاراق الیمده ایکی منظوم وثیقه لر واردرکه اونلار (آغجه یازیلی) حاجی محمد چلبی افندی (زاری) تخلص طرفندن انشاد اولونمش در. (زاری) بو شعرلرینی (عمارت) ایله (مسجد) ه ماده تاریخ اولماق ایچون رشته نظمه چکمشدر بیرنجی سی (عمارت) ایکنجی سی ایسه (مسجد) ایچوندر.

منظومه

(حسین خان) معدلت آیین

تخت و بخت حکومته منصوب

رفعت و جاهی اوزره قایم اوله

عزو دولتدن اولمیه مسلوب

بیر مزین عمارت ایتدی بنا

قصر فردوس تک بسی مرغوب

بو بنای لطیف تاریخین

ایستدیم بو ایدی منکا مطلبوب

کلدی بیرخرد دیدی تاریخ
فرح افزا بنای منزل خوب (۱)

۱۱۷۹

تعریف اولونان اشبو قصردهن بوگون فقط بیرگوزل سالون قالا بیلمشدرکه
بوگونکی نسل دگل گله جک نسل ایچونده بيله قیمتلی سانیلاجاق بیر آیدده صنعت
و مجسمه نفاستدر.

ایکینجی شعر ایسه (مسجد) ایچون دیلیمش تاریخدر.

منظومه

از (آل حسن) کسی که (همنام حسین)
اوراست روا حکومت و مال و نکین

درفضل و کمال رفعت و جاه و جلال
نادیده زمانه هیچ قرزند چین

کردد بهمه جهانیان فرمان ده
نصرت برکاب و دولتش باد قرین

باحتمت و جاه و غرو تمکین علمی
افراشته بر فراز کردون ززمین

دربقعه خاص خویشتن کردبنا
یک جامع بی نظیر آن مظهر دین

از بهر خیال سال تار بیخس را
بنشستم و فکر کرده غمکین و حزین

برکوش من این صدای غیبی بر سید
کاین کار تو نیست هیچ بیجا منشین

تعلیم بکیر خیز زاستاد خرد
سبقت زده او بر همه پشین و پسین

۱۱. در عمارت اوتاق ایشک، آدله مشه، در ممنازه

از پیر خرد سوال کردم گفت
تاریخ بر و مثل فردوس برین

۱۱۸۳

بو مسجدك ديكر بر ماده تاريخيده (رياض العلماء) در كه اوده حساب ايندند كه
(۱۱۸۳) جيقيور. خانلغى ايله او قدر آليش ويريشمز اولميان (محمد حسين خان
مشتاق)ك بائاسندن، عموسندن، آتسندن، بحث ائتمه گيمز شاعر يمزك باشاد يغي محيط
ايله مكان و زمانى گوسترمك ايچون در. او شرايط داخلىده شعر دگل ابكى كلمه
بيله عادى سوز سويله به بيلمك بنجه بويوك هنر عد ايديلمه ايدر. (محمد حسين
خان مشتاق) ملا پناه واقف، ملا ولى و دادى، شكى لى بنى، شكى لى راجى. آغجه
نازىلى زارى، كابيرلى رافع، و سايره ايله همعصر همده دوست ايدى. (واقف)
(كورك) ايچون سويله ديكى (مخمس) (مشتاق)ك واقفه باعشلا دى كورك، قوشو
يازىلمش تشكر نامه در.

مخمس

قىش كونى چونكه دونر شول جنت الماوايه كورك
اول سييدن لايق اولمش فرقه (ملا) به كورك
كورينور ادنى اكرچه همت (والا) به كورك
ايله كه پوشاك اولور فصل شتا اعضايه كورك
طعن ايدر يوز فاخر ملبوسه ديباه كورك

كورك اولان يرده جهانك رخت الوانى ندر
ايشمك و زردابه بكرس چوخا بارانى ندر
قوپرينك دوشكى ياحدوغى يورغانى ندر
كرم و نرم آدملرنك قوجاغى بايانى ندر
روضه رضوانده بنكزر حله حورايه كورك

كون بو كوندن بيله ايستر هيچ توفير ائيمسون
بادوبرفين ايسته سه تبديل و تغيير ائيمسون
يازه دك كيمسه منكا اوطاق تعمير ائيمسون

ساوقنك هر نه الندن كاسه تقصیر ایتسون
اولدی بر جوشن خدنك شدت سره ما به كورك

پوستین بره کی بز غاله وقتی فی المثل
عید نوروزی عیان ایتمکده در برج حمل
داخی سن لازم دکل سن ای بهار خوش عمل
ایسته سن شیمدن کیرو سن خواه کلمه خواه کل
آرترو بدر یعنی آسایش قدو بالایه كورك

(واقفا) چوخ لطف قیلمش حضرت سبحان سنکا
(كورك) ارسال ایلمش اول (صاحب شیروان) سنکا
خانه احسانی آبادان که ویردی جان سنکا
دوتمه کم کیم چوخ کرمدر همده عظم شان سنکا
فخر قیل کیم (پادشه) لردن کلور (پاشا) به كورك

(مشتاق): ملا پناه (واقف) ك و واله مفتونی و شعرلربنك عاشق آشفته سی ایدی.
بونى حس ایدهن (واقف) آرتیق رسمیتی براقاراق هر بیردردینی ایسته گینی آپ
آچیق (مشتاق) ه سویله ردی. اودر که قومشو خانلیقلاره ویا خود قضالره چیقارکن
بیر ممتاز (تفنك) ه احتیاج حس ایدهن (واقف) شکى ده دوستی مشتاق ایله ایتدیگی مصا
حبه لرک ییرینده بیر اعلا (تفنك) ایسته مش اوده واقفه بیر گوزل (تفنك)
گوندرجگنی وعد ایتمش ایدی. (مشتاق) نه نه ایتدیگی وعده بی اونوتاراق (تفنك)
ی گوندرمه مش ایدی. (واقف) ده آ شاغاداکى (مخمس) ی انشاد ایدهرک کلیرلی
(رافع) تخلص واسطه سی ایله (شکی) به گوندررک (مشتاق) ه شو خییانه گلا به ده
بولونمشدر.

مخمس

دهرده اولدی منکا دلدار و دلبر بیر تفنك
خوش قدی آینه سیم و سمبیر بیر تفنك
چکدی دود آهیمی تا چرخ چنبر بیر تفنك
جانمه آتش سالوب یاخدی سراسر بیر تفنك
یانه یانه قالدیم اولمادی میسر بیر تفنك

آذربایجان ادبیاتی

قیوریلیر کونکلم تفنک دن دم اورانده مار تک
 او د چیخار آغزیمدن اول دودیله چاخماق بارتک
 کاهسی اشکم اثر چشم شراری نار تک
 مشکلی باروت عطری ایله طره طرار تک
 اینمدی دماغیمی مطلق معطر بیر تفنک

بو (قاراباغ) ایجره جوخ چیخدم طلب میدانه
 مشکل اولدی چونکه یول بولمق آتک امکانه
 ایلدم بو مشکلی اظهار (شیروان خان) نه
 کوسروب لطف و کرم من بنده فرماته
 ایندی وعده اول شهنشاه دلاور بیر تفنک

باور ایندم وعده به من کلدیم اوده هم کاه
 کلمدی اما کوزوم بوللرده قالمشدر هله
 نالشدن هر زمان دوشدی زمینه زلزله
 دیرلر اول (یکلریکی) هم آخارور دوشمزانه
 قحطه چیخمشدر مکر آله و اکبر بیر تفنک

هر کیم ایستر کیم وجودی معرکه آرا کرک
 کندی ذاتدن سلاح و اسلحه اعلا کرک
 کاه سیله خون اعدا تو کمکه سودا کرک
 کر تفنک اولسه ییزه ممتاز و بیهمتا کرک
 (واقفا) یوخسه دکل مقبولمز هر بر تفنک

شاعر (رافع) واقفنگ شعرینی (مشتاق) ه تقدیم ایدرکن (مشتاق) فی الفور اوستی قیزل
 سوی ایله بازیلمش کامل جوهرلو بیر تفنک و ریاضه سی ایچون امر وبره رک و
 اشبو مخمسی ده واقفه جوابا شاه ایدیور.

مخمس

کامش اول (عالی جاب) نک قاصدی (۱) ایستر تفنک
 ای کوزوم نظاره قیل باخ هرینکا آختر تفنک
 ایله سین تاپ کیم کورنلر سوبله سون بهتر تفنک
 کامل اولمش جوهری اوستنده نقشی زر تفنک
 نیلیر آیا ییلمنم یارب او شوخ و شر تفنک

یوخ ایکن ذاتی جهاندا قیلدی افلاطون آنی
 کور نهلر سالدی خلاق ایچره دوتسون خون آنی
 هر کانلر اختراعا قیلدیلار افزون آنی
 ایلمش لر قتل نفس ایچون همیشه چون آنی
 آنک ایچون نوحه سالمش عالمه آغلر تفنک

یایی تشبیه ایندی لر خوبرولرنک ابروسنه
 یرری مژکانه دونوم ای کوزلرنک جادوسنه
 خنجر ایله نیزه کیمدر دوشه لر قیقوسنه
 چرخه ده د کسه باشی دکمز آنک پابوسنه
 هانسی یراندامی سیمنک عضوینه بنکرز تفنک

سن (قاراباغ) ایچره قورموش سن طلب میدانتی
 دونموسن دلده اولان وعدو و فامیزانتی
 کورمیوب سن (اسب احسان) نک مکر جولانتی
 یر (تفنک) نک بو قدر سن چکموسن هجراتی
 ایلدم تسلیم (رافع) چشم پابرسر تفنک

(۱) قاصد: (رافع) اشاره در

شعرینکا احسن (۱) که ینمز هیچ بیر اشعار آنکا
 هر کیمک واریسه حدی سویله سین گفتار آنکا
 کیمسه لب تیرتمسون کیم کلمز استفسار آنکا
 عیدر (مشتاق) دن بو سوزلری اظهار آنکا
 دوتماسون نظمی رکاکت واریسه کمتر تفنک

(مشتاق) صمیمیتنه سیودیگی واقفی داهاده خوشحال ایتمک ایچون اونا بیرده بیر
 (خوش جولان آت) باغیشلادیغنی خبر وریورکه (مخمس) ک دوردنچی بندی
 سوزیمزه دلیادر.

سن (قاراباغ) ایچره قورموش سن طلب میدانتی
 دوتموسن دلده اولان وعدو وفا میزانتی
 کورمیوب سن (اسب احسان) نک مکر جولانتی
 بیر (تفنک) نک بو قدرسن چکموسن هجرانتی
 ایلدم تسلیم (رافع) چشم با بر سر تفنک

شکی ولایتی (مشتاق) گوزل اداره ایتدیکندن طولایی (ایران) حکومتی
 (شیروان) مملکتک اداره اولونماسیده اونا محول ایتمش ایدی. اودرکه ایران
 مورخلری (مشتاق) ک لقبی (محمد حسین خان بیکر بیکی شکی و شیروان) عباره
 سی ایله قید ایدیورلر. (مشتاق) شکی همده شیروان (امیرالامرا) سی ایدی. اودرکه
 واقف، نبی، و دادی بری گلرکن بونی ده آیدنلاشدیرمشلار.

واقف - ایلدیم بومشکلی اظهار (شیروان خان) ینه
 کوستروب لطف و کرم من بنده فرمانینه
 ایتدی وعده اول (شهنشاه) دلاور بیر تفنک

نبی - چونکه (خان) اولدی (حسین) امت (شیروان) بو کون
 کدی مقاد اولوبن جمله سی فرمانه بو کون
 اولدی کلزار ارم معمرو ویرانه بو کون
 بلبل و قمری صدا سالدی کلستانه بو کون
 کیتدی ایام شنا فصل و بهار اولدی کنه

واقف - (واقفا) چوخ لطف قيلمش حضرت سبحان سنكا
كورك ارسال ايلمش اول (صاحب شيروان) سنكا
خانه احسانى آبادان كه ويرمش جان سنكا
دوتمه كم كيم چوخ كرمدر همده عظم شان سنكا
فخر قيل كيم (پادشه) لردن كاور (پاشا) به كورك

ودادى - نولدى كور اول سرور دوران امير محتشم
منبع جود و سخاوت معدن لطف و كرم
مرد ميدان اهل عرفان صاحب تيغ و قلم
عرصه رفنده كويا كيم تيكيلمش بر علم
(حاكم شيروان و شكى) يعنى (حسين خان) باخ

بو سطرلر ك جمله سى (مشتاق) ك شكى و شيروان (بيكار بيكى) سى اولديغنى ثبوت
ايديور. هله واقفك تفنك منظومه سنده كى ايشلديكى (بيكار بيكى) سوزى ادغامزك
صحيح اولديغنى بير قات داها تصديق ايديور.

واقف - ديرلر اول (بيكار بيكى) هم آختارور دوشمنز اله
قحطه چيخمشدر مكر آله و اكبر بير تفنك

بير مدت (شكى) بى براقراق (شيروان) ه عزيمت ايدن (مشتاق) ك غيابتندن استفاده
ايله (دوست محمد) آدنلو بير (قولى چوماق) اوز باشنه توپلادىغى بير توپار (ديوان
عمله جات) سى ايله اجامر او باشه (شكى) نك بير حصه سى ايله (كونكود) (۱) كندىنى
باسدير اراق اهالى سينده قتل و غارت ايتديرمشدى. (دوست محمد) ك عمده مقصدى
ايسه (رياست) ايدى. اصل مطلبدن بى خبر اولان (مشتاق) اهالى نك عصيان ايتديكىنى
ظن ايله (شيروان) دان بويوك بير قوه ايله بير باش (كونكود) ه يورويهرك عاصى لرى
تاديب ايتمك ايجون قباقيجه ده بير مقدمه الجيش گوندرمش ايدى، مو قهارىنى قورقولى
حس ايدن ديوان عمله جاتى ايسه ينه بو سو ك دقيقه دن فايده لنه رك دينج اهالى بى
عصيانچى غارتچى آدلاندير اراق (دوست محمد) دسته سنى مد فمه به قالقيش اراق
مظلوم نظره ويرمشلرا ايدى. بويله بير مشكل و چيقيلماز وضعيتده قالمش اهالى نك
حاله يالكر (مشتاق) ك آتاسى باباسى و اوزى ايله سيقى بير رابطه و سابقه سى
اولان (شكى) لى شاعر (نبى) قوش اراق دو كوله جك قانك قارشوسنى بير آن اول
آلماق ايجون وار قوه سى ايله چاليشميشدى شاعر (نبى) اولجه بير چوق اقداماتده

(۱) كونكود:

بولونورسادا متاسفانه قوشون سرکرده لری (نبی) تی تانیما دیغلاریندان و یا خود تانیاراق شاعر قدری بیلمه دیگریندن مسئلهیه اهمیت ویرمیورلر. ناعلاج قالان (نبی) نهایت اهالی به داغا داشا قاچما غی توصیه ایله اوزی شخصا (مشتاق) ک حضورینه گیده رک مسئله ننگ اصلنی آگدریور. شاعر دوست (مشتاق) تک بیر (نبی) ننگ سوزبله او مهارتله قورولان ایشی یاترداراق اصل مقصرلری تادیب و دینج اهالی بی عفو ایدیور. آشاغادا کی منظومه لر او احوالاتی گوزیمزک او گنده جانلان دیران و تاریخمزک بیر (بنده) سنی تنویر ایدن اهمیتلی شعرلردر.

مخمس

عزم جزم ایدی (حسین خان شیروان کونکوده)
 یربه یر دوتدوردی راهی کیتدی پنهان کونکوده
 چکدی مالی (دوست محمد) سالدی تالان کونکوده
 یار غمخوار اولمادی هرگز بیر انسان کونکوده
 جوو و ظلم اولدی جزای لطف و احسان کونکوده

دواتی ادباره دوندی چون فلك یار اولمه دی
 عهد و پیمان ترک اولوندی قدر اقرار اولمه دی
 (جرم یوخ) دشمن قوی (حاکم) (۱) هوادار اولمه دی
 عدل دیوان حکم اولوب تنیه بدکار اولمه دی
 غیرلر قیلدی فسادی دکدی نقصان کونکوده

مردم اهل عنادنک قولسی اولمز استوار
 مصلحت طورینی بیلمز هر لئیم نابکار
 یوز فسادنک بایین اورتر بیر حکیم نامدار
 بیر نیجه مفسد (شکی) نی ایلدی بی اعتبار
 سکه دن سالدی (نوخو) نی قیلدی بهتان کونکوده

مدت ایدی بو آراده بیر ملالت یوخ ایدی
 هر کیشی حدین بیلوب میل (ریاست) یوخ ایدی

(۱) قوشون بویوکنه اشاره در.

(حاکم) ننگ حکمنده بیر ترک عدالت یوخ ایدی
مدعی لر نیتنده بو عداوت یوخ ایدی
سالدی هر دم فتنه نی بیر مکر قان کونکده

بعض کس لر بو حکایتدن خبردار اولدی لار
رحم و صدقیت مانعندن سبکبار اولدی لار
غیرتی پامال ایدوب بختی نکونسا اولدی لار
قونشو حقین کورمیوب هر دم کهنکار اولدی لار
خوار اولوب خجلت چکرلر دوشسه دوران کونکوده

بحث لاف اورماق قدردن کار هر نادان دکل
تا که حقندن اولمادان بر قول و فعل امکان دکل
بیله یازیلمش ازلدن امر بی فرمان دکل
دوغری یولدان بوسیاست (۱) قدرت انسان دکل
کدی تقدیر قضادن قهر یزدان کونکوده

ای (بنی) بیردم تعصب شهرین آباد ایلدم
حرمت نان و نمک دور حقنی یاد ایلدم
عرض (راز) ایدوب (امیر) داد و فریاد ایلدم
چاره سیز قالدیم (فرار) ی خلقه ارشاد ایلدم
صلح اولوب جنگ اولمیوب تادوشمسون قان کونکوده

۲

مخمس

حمد لله فلکنک کردشی یار اولدی کنه
بحث نوشادی دی عیش مدار اولدی کنه
مدعی لر یور کی درد غبار اولدی کنه
خیل کمراهه (سیاست) نه که وار اولدی کنه
منزل اهل نفاق اسفل نار اولدی کنه

بیر ستم پیشه دنی فعل بد آداب قیلوب
 دوتدی بتخانهیه یوز معبدی محراب قیلوب
 قیردی ناحق بشری داخل سیلاب قیلوب
 دوتدی لعنت یوخوسی اویدی زهر خواب قیلوب
 پستر خوا بکھی خاک مزار اولدی کنه

بیر هنر معدنی نورسته جوان اولدی ظهور
 نسل اولاد شرف صاحب ادراک شعور
 اولدی تنیه (سیاستکر) ارباب (فجور)
 قالدی جاتده حسودنک المی تادم صور
 دشمننک بوچ سری مسکن مار اولدی کنه

ار اولان دوغرو کرک بلنم افسانه سوزی
 عرض (سردار) ایدوبن سویلهدی مردانه سوزی
 خبر جرئتنک کیندی (داغستان) ه سوزی
 دیدی سر کرده لره عاقل و فرزانه سوزی
 صلح و میثاق اولوبن قول و قرار اولدی کنه

چونکه (خان) اولدی (حسین) امت شیروانه بو کون
 کادی منقاد اولوبن جملهسی فرمانه بو کون
 اولدی کلزار ارم معمر و ویرانه بو کون
 بابل و قمری صدا سالدی کلستانه بو کون
 کیندی ایام شتا فصل و بهار اولدی کنه

کورنه محو اولدی جهاندن شر ابلیس و لعین (۱)
 (تابعی) جمله خجالت چکوبن اولدی حزین
 مرغزار اولدی سراسر چمن روی زمین

(۱) دوست محمده اشاره در.

چیخدی سیرانه عجب حوری فردوس برین
صحبت مهر جببین لاله عذار اولدی کنه

دوشدی دوران (سیاست) دیمسون کیمسه خلاف
سوزیمنک صدقنه شاهد اثرنون ایله کاف
بو بشارت آچیلوب کیتدی خبر قاف بقاف
ایدل آشفته بودم نوش ایله کور باده صاف
موسم طیب و طرب مست و خمار اولدی کنه

ای (نبی) ایلدی چرخنک ییزه دورانی وفا
دوغریدر بیرجه کدورتدن اولور ایکی صفا
آیتک معنی سی بو تفسیر ایدن هم مصطفا
باعث راحت اولوب چکدیکمز جور و جفا
هجر و فرقت المی وصل نکار اولدی کنه

(۲۲) ایل حکومت ایله بیلهن (مشتاق) شکلی و شیروان مملکتارینی گوزل اداره
ایتدیکندن طولایی بیر چوق رقیب و دشمنلر قازانمش ایدی. اڭ بویوک دشمنی
عموسی (حاجی عبدالقادر خان) ایدیکه تعلیماتنی (قاراباغ) خانی بولونان (ابراهیم
خان) و دیگرلریندن آلیور ایدی. (حاجی عبدالقادر خان) تاریخ هجری (۱۱۹۴)
گیجه (ارش) و (شکی) بکلی ایله گلوب اوزدسته سنی (قالا) نڭ دالنده (داغ)
آراسنده گیزلتمش و گون اورتاچاغی دیوان عمله جاتی داغیلارکن (محمد حسین
خان (مشتاق) ڭ اوتاقنه داخل اولاراق (مشتاق) ی اولدیر مش و ابو
ایشیکنی ده بنمسیه رک اوزینی (خان) اعلان ایتدیرمش ایدی. بو یوره ک یاندیرجی حادثه
بوتون اهالی یه و با خصوص (مشتاق) ی یاقیندان تانیانلاره فوق العاده تاثیر ایتمش
ایدی عمرینده کیمسه یی تعریف توصیف ایتمیهن (ملا ولی و دادی) بو فاجعه یه دایر بیر تاریخی
شعر سویلیه رک آدینی (مصیبت نامه) قویمش در که بنجه پت مناسبدر. و دادی نڭ او
شعریندن بیر چوق مطلبلر استخراج ایتمک ده ممکندر. مصیبت نامه نظر بیده (مشتاق) ڭ
قیمتتی داهادا آرتریور چونکه (ودادی) طرفندن ده تقدیر ایدیلهن (مشتاق) ۰
آرتیق دیبه جک سوز قالمیور.

مصیبت نامه

کل کونکل بیر عبرت آل بو کردش دورانه باخ
 جام حیرتدن دمی مخمور اولوب مستانه باخ
 دوت تفکر دامنن بیردم دل حیرانه باخ
 کیمسیه قیلماز وفا بود هر بی پایانه باخ
 اولمه معمورینه راغب آخری ویرانه باخ

بیوفا دور ملک دنیا مالنه آلدانمه چوخ
 عزو جاه دوات اقبالنه آلدانمه چوخ
 دوتمه امید عقل و فهم احوالنه آلدانمه چوخ
 قوم قرداش و رفیق اقوالنه آلدانمه چوخ
 هر بیری بیر رمزایله سندن اولور بیکانه باخ

شرحی بی ممکن کوب کینمش جهانه چوخ همام
 هر بیری عصرنده بیر صاحب هنر عالی مقام
 شاه اوله ایستر کدا دیوانه یا اهل نظام
 یتیمش مقصودینه (عالمده هیچ ارباب نام
 جمله سین مقنون ایدوب بو بی سرو سامانه باخ

دینکله ای طغیان محنت (بیر روایت سویلیوم
 دیده لر کریان ایدوب شرح ملالت سویلیوم
 درد بیدرمان داغ بی نهایت سویلیوم
 بو سوزه نسبت سنکا کل بیر حکایت سویلیوم
 لطف ایدوب قیل بیر نظر بو مختصر دستانه باخ

نوالدی کور اول سرور دوران امیر محشم (۱)
 منبع جود و سخاوت معدن لطف و کرم

(۱) آیری بیر نسخه ده محترم نازیلمشدر «ممتاز»

مرد میدان اهل عرفان صاحب تیغ و قلم
 عرصه رفعتده گویا کیم دیکلمش بیر علم
 (حاکم شیروان شکلی) یعنی (حسین خان) ه باخ

شیر دل بیر مرد ایدی چوخ شوکت و شانی عظیم
 صف شکن اعدا فکن شمشیر زن بیخوف و بیم
 خوش نما خندان لقا شیرین سخن طبعی حلیم
 سرور صاحب حشم اتباعی چوخ ملکی قدیم
 نبدی کل کور مقدر حکمت یزدانه باخ

حق پرست اهل توکل پاک دل صافی جگر
 پاکلی یوخ هیچ کیمسه دن جاه و جلالی بی کدر
 بیلمش رشک و حسد انسانی ایلر در بدر
 باغلامش آنکله کین اعلا و ادنی بی خبر
 سالدیلار هر رنگله دعوادوتوب بهتانه باخ

(حاجی عبدالقادر) و (حاجی محمد) کینه دار
 سالدیلار یوز درلو دعوا ایتدیلر آندن فرار
 قیلدیلار اولدمده (دار دوققازی) سنکر استوار
 قویدی دشمن هر طرف یوز اولدی غوغا آشکار
 بولدیلر فرصت تمامی کیردیلر میدانه باخ

(کدخدا) لر کوندروب اوغلیله (۱) چوخ آند ایلدی
 ایتدی بر سود هرچند عهد و پیوند ایلدی
 (حاجی عبدالقادر) اولدم کور نیجه فند ایلدی
 دوتدی آنلارنک تمامین بره بر بند ایلدی
 ویردی (ابراهیم خان) ه سالدیردی کور زندانه باخ

(۱) مشتاق بیر هیئت ایله اوغلو محمد حسن خانی حاجی عبدالقادر خانک
 یانینه کوندرمش ایدی حاجی عبدالقادر خاندان اوئلاری دوتوب ابراهیم خان جوانشیره
 گونده ره رک حبس ایتدیرمشدی.

کیندی کاهی (فتحعلی خان) یانته هجرت قیلوب
 نیلدی اول مرد کور اعدا ایکن حرمت قیلوب
 چکدی لشکر بیله سنجه نیچه یول غیرت قیلوب
 ایندی مایوس آنی هم اقبال بی نصرت قیلوب
 نیلسون انسان اکر یار اولمسه سبحانه باخ

گاه (آقاسی خان) (۱) شیروان (حاکمی) ایله بیر زمان
 باش قویوب اعدایه قارشو آتدیلار میدانه جان
 ایله بیر جنک ایتدیلمکیم سو برینه آخدی قان
 حاصلی اول درد منده ویرمدی نصرت عنان
 آتشین میدانلاره ایتدی اوزین پروانه باخ

دوندی چون اقبال دولت کلمدی پروا آنکا
 اولمدی هر یانه یوز دوتدیه بیر ماوا آنکا
 هر نه وار یار مصاحب اولدیلمر اعدا آنکا
 هر طرفدن ویردیلمر قتل ایتمکه قنوا آنکا
 جمله خونخوار و نمک سیز اول شکی شیروانه باخ

کور نیچه دوندی تماشا قیل آنتک اقرانته
 آشکار او نهان قصد ایتدیلمر تاجانته
 دویدی حالی هر طرفدن یغدی لشکر یانته
 اولمدی چون چاره یوخ حقدن ایشنک امکانته
 هر نه تدبیر ایله کر سعی ایتدی اول فرزانه باخ

جمع اولوب قلینه آنتک بیر نیچه اشرارلر
 بیلمین نان و نمک بی حرمت و بی عارلر
 اولمکه اولدیلمکه برک ایتدیلمر اقرارلر

(۱) آقاسی خان مصطفی خان شیروانی ننگ آتاسی در.

جمله (اوز اقوام اقران) ی تمام خونخوارلر
قوم و قرداشه اینان کل دوسته باخ اقرانه باخ

بیر (کون اورتنه) وقتی خالی بولدیلار فرصت مکر
قالمش کیشمش (در) بنده هیچ (دربان) دن بشر
دولدیلار اول خواب غفلنده یاتارکن بی خبر
بینه در تقدیر (اذا جاء القضاء اعمی البصر)
اوز که فکرنه دوشمه چوخ حقدن کان فرمانه باخ

چقدی تا اولجق خبر اعدایه قارشو بیدرنک
بیر زمان ناچار (شهره) ایلدی شیرانه جنک
نلسون یوخ دست بخت اقبال و نصرت پایینک
یربه بردن اوسته یاغدیردیلار تیغ و تفک
عاقبت مجروح اولوب غرق اولدی الوان قانه باخ

کور نهار کلدی اودم (حاجی محمد) باشنه
دوتدیروب هم داخی آنی قویدی (قلعه داشنه)
قاندی (بیر ایل) ووردی جان آخر (اجل) پرخاشنه
بینه دور هر کیم که خاین اولسه اوز یولداشنه
کیتدی هر نه مال و ملکی وار ایسه مجانه باخ

اول (قرا باغ حاکم) ی دوتلو (ابراهیم و خان)
اول و آخر آنکله تا یمان ایدی یمان
کوردی (فرصت کلدی) فوت ایتمک دکل عقله نشان
اولدی (عبدالقادر) ایله (متفق) هم اول زمان
یغدیلار بیحد لشکر جمع ایدوب هر یانه باخ

قیلدی بو سررشته ده هر حال ایسه (سعی و امک)
ایتمدی تقصیر هر دم (ووردی سیم و زر یمک)

کلدیله (جار) و (تالا) خلقی تمامی اهل جنک
کیچدی جوق جنکر آرادان طول اولور شرح ایلمک
اوندی اول (حاجی خان) تک نو جوان مردانسه باخ

چکدی (عمای خان) (جونکه تایی) و (احمدخان) چری
هر بیر (داغستان) ایچره کل لشکر سروری
یله سنجه نیجه باشچی جمله سی میدان اری
بیر طرفدن کوندروب (توپخانه) ویردی لشکری
آرخه دوردی آنلاره (والی کرجستان)ه باخ

ایله دی هر بیر فنون کلدو کچه بیر درلو سواش
هر طرفدن قویدیلار جان آلمغه میدانه باش
کچدی مدت دوشدی خلقه ایله بیر قحط و معاش
اولمیوب بیر ییله ذلت مطلقا عالمده فاش
کامیوب ییله مصیبت روسه یا ایرانه باخ

آرتدی غوغا یوز ویروب هر لحظه بیر جنک وجدال
ایله کیم کلمز حسابه اولدی مقتول و قتال
کوردی کیم اول مرد میدان بلا اول پر ملال
کون بکون اینمکده دور دوران آنی آشفته حال
دمبدم سالمقده دور ایام آنی نقصانه باخ

ایتدیله صلح اوزره اولدم بیر نیجه قول و قرار
اولدی راضی بیلدی بالان اولدوغین بی اختیار
(ساخلیوب بر هفته) آخر قتل ایدوب مجروح زار
(کل وارین ایتدیله تاراج یغما تار و مار)
دوشدی جمله (اهل بیت)ی نوحه یه نالانه باخ

ال قویوب جمله فساده تیکدیله شیطان اوین
ایتدیله کویا خرابه دین ابویس ایمان اوین

آجدیلار خون بابنی باغلا دیلار احسان ایوبین
 (قبردی اوز اولاد) ینی یخدی آتک سبجان ایوبین
 (حاجی قادر) تک جهانک فتنه سی شیطانہ باخ

کل یتیر ای ظلمه راغب سنکدل آهن جگر
 مونجه خونر یز اولمه ایله ظلم ناحقندن حذر
 یادونکا کلمز مکر روز جزا ای بی خبر
 نوله حقندن بیر زمان شرم اینمدونک شام و سحر
 کوش ایدوب مظلوم لردن اولکن افغانه باخ

آه کیم تا عالم اولمش مهر و ماهنک منزلی
 ایلمش روشن دلی آه سیاهنک منزلی
 که دوشر نسبت کدایه پادشاهنک منزلی
 گاه (شیرنر) یرین ایلر روباهنک منزلی
 دور بر عکسه نظر قیل چرخ کج کردانه باخ

کیمسه قالمز نیک و بد آنجق قالیر عالمده آد
 نامراد ایلر جهانی هر کیم ایلر سه مراد
 بو (مصیبت نامه) تاریخین بیل ای فرخ نهاد
 (ایکی بدی ایکی قرخ) اولمشدی (مینک یوز) دن زیاد
 اولدی مرحوم و شهید اول کوهر یکدانه باخ

بيله دور دوران ایشی هر کونده بیر آل ایلمش
 عاقلی نادان ایله پڑمرده احوال ایلمش
 یوز و پروب نامرده هر دم مردی پامال ایلمش
 ای (ودادی کل که بو دوران منی لال ایلمش)
 کور نهار قیلدی فلک (مشاقی) تک انسانه باخ

(و دادینک) بو (مصیبت نامه) سنده تاریخ مزی تنویر ایده جک بیر چوق نقطه لر واردر که بحث مزخارجنده اولدیغی ایچون اونلارا شرح و بسط ویرمه دیک. (مشتاق)
 (حاجی عبدالقادر خان) الیله تاریخ هجری (۱۱۹۴) ده قتل اولسون اراق
 (کل وارین ایتدی لر تاراج و بغما تارو مار)
 مضموننجه ایوا ایشیگی ده تاراج ایدیلمش و او جمله دن مجموعه اشعاریده آراده
 محو اولوب گیتمشدر (مشتاق) نك قبری اسه شکی ده اوزی دیکدیردیگی (برنجی
 جمعه مسجد) ی نك محرابی ایچری سینده در.

باکو ۵ ایون ۱۹۲۵

سلیمان ممتاز

مستزاد

ای باد صبا حال من خسته‌اشاد - باعجز کدایی
تقریر بکن برشه آن حسن خدا داد - از بهر خدایی

برخواست ز صحرای جنون ناقه ایللی - با محمل شیرین
افکند فغان جرس تیشه فرهاد - در کوه صدایی

از دام فلک نیست پس امید خلاصی - هرگز نتوان شد
دیگر نشود چاره افتاده صیاد - امکان رهایی

خواهم برسم در حرم کعبه کویت - نزدیک تو باشم
باز از ستم چرخ جفا پیشه بیداد - ترسم ز جدایی

غیر از سر کویت نشود منزل ماوا - بر عاشق شیدا
مرغیست کجا میرود اندر قفس افتاد - بیچاره بجایی

در ظلمت هجر تو گرفتار بلایم - خوامشکده نور
از شعله وصل تو بود چاره امداد - ای ماه کجایی

حیف است بر اندام تو از اطلس و خارا - باید که پوشند
برقد تو هر جامه زینده نه افتاد - جز غنچه قبایی

عمریست که درقید تو بایسته غلامم - با کسیوئی مشکین
رسم است که چون بنده شود پیرشد (۱) آزاد - ای ترک خطایی

مرغان چمن نغمه سرایند درین باغ - مانند (مشاق)
بلبل بصد انواع زند از سر شمشاد - آهنگ نوایی

(۱) شد: شود کلمه سنک مخففی در خواجه حافظده بونی غزل لرینک برینده

ایشلمشدر.

فکر بلبل همه آنست که کل (شد) بارش
کل در اندیشه که چون عشوه کند در کارش «ممتاز»

مربع

سیودیم بر جوان اون دورت باشنده
 او طرفه چاغنه قربان اولدوغم
 کونش تک عالمی قیلدی منور
 جیینی آغنه قربان اولدوغم

رقیبی کورنده ایلدی پر خاش
 داغدی هر طرف ماتد خشخاش
 صفحه رخساره چکنده نقاش
 قاشلاری طاقه قربان اولدوغم

سینم او کوزلنک چارپاز داغیدور
 مجلس عیش ایچره طرفه چاغیدور
 شوخ ناز و غمزه سی جان آماغیدور
 مژگانی صداغنه قربان اولدوغم

آغ یوزده خاللاری فلفله نسبت
 جان قوشی باغنده بلبله نسبت
 لیلاری (۱) چی دوشمش بر که نسبت
 احمر ینکاغنه قربان اولدوغم

سیودیم جان و دلدن (مشتاقی) اولدم
 حسرتین چکمکدن اوچ داغی (؟) اولدم
 او جلاد کوزلرنک قوناغی (؟) اولدم
 یلمن نساغنه (؟) قربان اولدوغم

(۱) چیی: تورکجه درمقابلی عرب دیلنده ژاله، فارسجه ده شبنم در. شیمدی متروک
 اولان بو کلمه یی اسکی شاعر لریمز چوق ایشتمش لر. «ممتاز»

تجزیس

ای ابروسی کمان مژکانی خدنگ
 دوروبسن قصدیمه یراقیله (۱) سن
 روامیدور بو شکسته کونکلمی
 غمزه ننگ قیابجی ایلن یراقیله (۲) سن

هم صحبت ییلورسن (۳) همدم ییلورسن
 جکریم زخمینه همدم (۴) ییلورسن
 رقیبی اوزینکا همدم ییلورسن
 هاچن کلجکسن یراقیله (۵) سن

کم دینر حسنکا صوتام اودینه؛
 صنعان ترسا سیودی کیردی اودینه
 پروانه نی سالدنگ هجرنگ اودینه
 بایقوننگ دیلنی یراقیله (۴) سن

یوزی قرالری (۶) یوزاق ایلمه
 بیلنگ همدمنک یوزاق (۷) ایلمه
 عاشقی کونکدن (۸) یوزاق ایلمه
 ترحم چاغیدور یراقیله (۹) سن

دوتمه جمالنکا هر (۱۰) آینه سن
 ینمه هر ناکسنک هر آینه سن (۱۱)
 اولدورسن (مشتاقی) هر آینه سن (۱۲)
 باری کل اوستنه یراقیله (۱۳) سن

(۱) یراق: اسلحه سلاح. (۲) یاره قیلماق، مجروح ایتمک. (۳) همدم: سن
 صحبت بیلدیگک کبی (دم) ده بیلورسن. (۴)؟ (۵) یراقیله سن: یار! سن نه زمان عقله
 کله جکسن (۶) آق یوزلو (۷) یوزاق قوش آدی اولالیدر. (۸) یوزاق! دور،
 ایراق، (۹) یار ترحم قیلماق چاغیدر (۱۰) هر آینه: هر بیر گوز گوه، مرآت
 سنجیل. (۱۱) هر آینه: (هرای) نه، امدادینه. (۱۲) هر آینه هر گاه. (۱۳)
 یری اونده مشتاقک اوستنه گلوب آغلا.

غزل

حسبم قد موزونتك القدور دال اراسنده
وجودنك حضرت حق ساخلاسنك اقبال اراسنده

ایشم دشواردور هجران التدن خیلی مشکلدور
من بیچاریه بیر التفات ایت حال اراسنده

منم قتامده دور کافر کنک قوبمونک مسلماندر
مکر یوخ عاشق ایله معشوقنک بر دال اراسنده

قاشنک بر یانه صف چگمش مژهنک بیربان ایکی لشکر
دوروبدور بیر بیر ایله جنک ایدر لر خال اراسنده

ایردوم مصلحت من بو ایکی خونریزه (مشتاقی)
دیدى هاتم منکا یاردورمه باشنک قال اراسنده

• لایناه واقفه جواب

نخمس

کامش اول (عالی جناب) نك قاصدی ایستر تفنك
ایکوزوم نظاره قیل باخ هر یانه آختر تفنك
بیله سین تاب کیم کورنلر سویلسون بهتر تفنك
کامل اولمش جوهری اوستنده نقشی زر تفنك
نیلر آبا بیلمنم یارب اوشوخ و شر تفنك

یوخ ایکن ذاتی جهانده قیلدی افلاطون آنی
کور نه ار سالدی خلاق ایچره دوتسون خون آنی
هر کنلر اختراعاً قیلدیلار افزون آنی
ایلمش لر قتل نفس ایچون همیشه چون آنی
آتکچون نوحه سالمش عالمه آغلر تفنك

یایی تشیه ایتدی لر خوبرولر نك ابروسنه
تیری مژکانه دونوم ای کوزلر نك جادوسنه
خنجر ایله نیزه کیمدور دوشه لر قیقوسنه
چرخه ده د کسه باشی دکمز آتک پاپوسنه
هانسی بیر اندامی سیمنک عضوینه بکزر تفنك

سن قرا باغ ایچره قورموش سن طلب میدانتی
 دوتموسن دلدّه اولان وعد و وفا میزانتی
 کورمیوبسن (اسب احسان) نك مکر { جولانتی
 بیر تفنکنک بو قدر سن چکموسن هجراتی
 ایلدم تسلیم (رافع) چشم پا برسر تفنک

شعرینکا (۱) احسن که یتمز هیچ بیر اشعار آنکا
 هر کیمنک وار ایسه حدی سویله سون کفتار آنکا
 کیمسه لب تیرتمسون کیم کلمز استفسار آنکا
 عیدور (مشاق) دن بو سوزلری اظهار آنکا
 دوتماسون نظمی رکاکت وار ایسه کمتر تفنک

(مشتاق ایش: سیودیم بیر جوان اون دورت یاشنده

او طرفه چاغنه قربان اولدوغم

کونش تک عالمی قیلدی منور

جینی آغنه قربان اولدوغم

مطلعلو مربعی معاصر لریندن (نبی) ایله، ملا

یوسف (راجی) طرفندن تنظیر ایدیلمشدر.

مربع

بیر کل اوزلو یاره هسند اولمشم

نسرین بخاغنه قربان اولدوغم

ظلمات کونکلمی قیلدی منور

آنی چراغنه قربان اولدوغم

کلزار حسنکده عاشق بی دل

غنچه لر کورو بن ایلدی غلغل

آچیلمش شکوفه غنچه قیزل کل

تیلنکک تاغنه قربان اولدوغم

سنن فکر و ذکریم نکاریم

مسلمدور سنکا وار اختیاریم

من اسیرم سنک عشقنکده یاریم

دوزینه دوزاغنه قربان اولدوغم

خلق ایلدی آنی استاد ازل

کوزالکده بی بدل دور بی بدل

دیشلری سانکه (در) مصیقل

اعل دوداغنه قربان اولدوغم

قوینی جنت باغ و بستان معدنی
 تر شمامه نارنج تورنج مسکنی
 آله ایچون باغبان اینجیتمه منی
 او باغتنک تاغنه قربان اولدوغم

اوتاندرور ینکافی قزاردورکلی
 پریشان حال ایتمش صاچی سنلی
 داددیرمش لبندن من خسته دلی
 کوثر بولاغنه قربان اولدوغم

اینجمن جوریندن چکسم جفا سین
 بولمش وصلنده دردیم شفا سین
 وقت طلوعنده یرتمش یخا سین
 کوکسیتک آغنه قربان اولدوغم

شبخون سالمش هندی تاراج ایلمش
 قرا زلقی قولاج قولاج ایلمش
 مین بیر آدم سورمش اخراج ایلمش
 خلوت اوتاغنه قربان اولدوغم

یوزی کونش عالم ایچره آشکار
ضوء کامل هر طرفه اتشار
ساخلمشم سینم ایچره یادکار
دو کونی داغنه قربان اولدوغم

سیه دور باشنده کاکل مکهل
پای بوسی ایچون اولمش مطول
توکامش کردنه مسلسل مسلسل
عنبر بخاغنه قربان اولدوغم

شکسته (نبی)م عاشق درحال
عشق مجازیدن ایتدیم انتقال
کردش دوراندان کورمسون زوال
نو جوان چاغنه قربان اولدوغم

منبع

وادی صجبتده قالمشم تشنه
 لیبی زلالنه قربان اولدوغم
 بو غملی کونکلمومی ایله منور
 قامتی دالنه (۱) قربان اولدوغم

لباسی اوستندن کیندی اصر
 کون تک بو عالمی قیلدی منور
 بولنمز هیچ برده آنکا برابر
 اول مه جمالنه قربان اولدوغم

بو کاشنده بیتمز آنک کیمی کل
 نه من نکلی اولمز صایریان بلبل
 بیاض و جهنده صناسن فلفل
 دانه خالنه قربان اولدوغم

کلزار یوزی منی کنوردی زاره
 ایلمدن کونمدن قیلدی اواره
 آتش عشقنکدن الیم مجاره؟
 ینکاغنکینک آله قربان اولدوغم

سنی سیودیم جانه سالدیم تاراجی
 کوتور برقع یانسون اوزنک سراجی
 یوز جفالر چکدی یولنکده (راجی) (۲)
 حسن و کمالنه قربان اولدوغم

(۱) دال: بوی، قد، بوداغ.

(۲) راجی: شکی نک شاه بالوط آدلوکندیندیر.

ایستر واقفک ایستر مشتاقک کتابچالاریندا (رافع) تخلص شاعرک آدی چکیلمشدر.
 اما مناسبتی اولمادیغندان شعرلریندن گوسته ریله بیلمه مشدر. او قوجیلاریمی (رافع)
 ادبیاتی ابله ده آشنا ایتمک ایچون آشاغاداکی (مربع الرک درجنی لازم بیلدیم.

مربع

بر کون آیرلقنک قیامت اولور
 ایمدی هجرنک آیه ایله دوندی کل
 جمالنک مشتاقی اولان کیمسنه
 اینچلدی موینک تک تیله دوندی کل

فرقنک جسمدن آبرور روحی
 هجرنک مسدود ایدر باب قوحی
 سالور تلاطمه غرق ایدر نوحی
 آخدی کوزوم باشی سیله دوندی کل

قاشنک سیودیم قدیم یا یه دوندردنک
 آخندنک کوز باشم چایه دوندردنک
 رنک و رویم کهر بایه دوندردنک
 ایندی حال یمان حاله دوندی کل

قربان اولیم او قامته سیودیکم
 اوسخای و کرامنه سیودیکم
 دیدار قالدی قیامته سیودیکم
 (رافع) همدمنک بوله دوندی کل

منبع

سن نیجه همدم سن ای باد صبا
 نه مدتدر خبرنك یوخ حالمدن
 نوح کیمی غرق اولدیم غم کرداپینه
 دردمندم دوته کورکل المدن

افسونچی کار ایتمز زلفنك مارینه
 جسم دوشدی غیر تیلنك تارینه
 پروانه تک یاندیم عشقنك نارینه
 بلبل تکی ال اوزمشم کلمدن

خیالمده وصالنکا یتمکدر
 سنک میلنك غیر یانه کینمکدر
 من بلبلم ایشم افغان ایتمکدر
 کل یانمه قاچمه دود دلمدن

یوسفی مصرده زندان اولدردی
 زلیخانی درد بهتان اولدردی
 (رافعی) درد پنهان اولدردی
 اوزنك یتور قورتارکلن اولمدن

منبع

نه منی یاندر دنگ عشق آتشنه
 داد سنک النکدن امان آیرلق
 آلدنک اختیاریم کسدنک طاقتم
 قیلدنک کونکلم شهرین ویران آیرلق

دیمه فلان کسنک مدحی نقشیدر
 البسته که یراداننک بخشیدر
 فلک هر نه جفا قیلسه بخشیدر
 هامو درد دن اولور یمان آیرلق

صنوبر قامتک دوشنده یاده
 آرتور درد و غمم حددن زیاده
 النکدن کیدرم (قوتانه؟) داده
 اکر آندن اولسه دیوان آیرلق

(رافعم) درینکده چکرم افغان
 حسرتک بغریمی قان ایلدی قان
 کلم درکاهنکا چاک کریبان
 ظهور اولسه صاحب زمان آیرلق

مربع

ای آقار ای قرداشلر
 بیمروت یاره من نیلیم
 دوشمیشم سودایه درده
 ایلمز چاره من نیلیم

من اولانده یاریم جانی؟
 آنده یوخ دوستلق نشانی
 سندیرمه عهد و پیمانی
 بیله اقراره من نیلیم

کولرم یوزیمه کولمز.
 آغلام کوز یاشم سیلمز
 افعیدر افسونه کلمز
 بیله شهواره من نیلیم

(رافعم) یاندیم ستمدن
 یورکیم دولودر غمدن
 اجل دوتوبدر یخمدن
 ایستر آپاره من نیلیم

لغتچه

آل	حیاة خدعه، مکر.	احیا	دیر بلمه، جانلان دیرمه.
همنام	آ داش.	عظام	سومو ککر، استخوانها.
فرزند	ولد، اوغول،	منصوب	دیگلمش، نصب اولونمش.
زاری	ناله، فغان، ایگامه.	جلوس	قعود، اوتورمه.
چلبی	عاملی، تریه لی.	فردوس	بهشت، اوچماق.
سیف	قلیج شمشیر.	مسلوب	رداندلمش.
مبع	محل، فیناغ.	بقعه	یر، خطه.
اتباع	پیروار، طرفکیرار.	خرد	عقل، فکر، اوس.
رهنورد	یول آلان، طی ایدن.	جامع	مسجد، معبد.
والی	بیرو لایتک حاکمی.	سبقت	ایلری گچمه.
استماع	دیگلمه، قولاق ویرمه.	پیشین	اولکی.
هراسان	قورقاق، اور کک.	پسین	موخر، سو گراکی.
مرقا	مزار، قبر، سین.	حله	باش اورتوکی.
فاحش	افراط درجده چر کین.	جوشن	زره، جبه.
قابل	سویله یین، راوی.	بزغاله	گیچی بالاسی، چیش،
شرمسار	اوتانغاج، محجوب.	حمل	اون ایکی برجک بیرینک آدی.
رهنمون	یول کوسته رن.	نوروز	یگی گون.
یلپا	یل آ یاقلی.	نار	آتش، اود.
قاطع	کسه ن، قطع ایدن.	طرار	آلدادیچی، دولاندیریچی.
مظهر	بیر شیئک ظهور ایندیگی یر.	اسلحه	سلاح، یراق.
منقاد	مطیع، تابع.	طره	تیل، ساچ.
مشکین	مشک و قارار نکلی.	تهری	قوش آ دیر.
دستور	قانون، قاعده.	اقوال	قوللر، قولک جمعی.
ادانی	ادنالار، دنی نک جمعی.	لاله عذار	لاله یکقلی.
امارت	بکک، امیرک.	همام	همت صاحبی، چالیشقان.
اعالی	اعلالار، اعلانک جمعی.	عنان	جلاو، دیز گین.
ملالت	بیزار، اوسانج.	طغیان	آزغینلق، سرکشک.
هیز	مخت، ایکی یوزلو آدام.	نورد	گزر گین.
رمیم	چورومش سومو ککر.	اشرار	شریر آ داملار.
		دربان	قایوچی، مجاور.
		اقران	امثال، تای توش.
		مجان	مفته، اجرتسیر هوایی.

فاش	— آ چیلمش، میدانه چیقمش.	اخراج	— چیقارما، آتما.
مهر	--- محبت، سویش.	ضوء	--- آیدینلق، ایشیق لیق.
فرخ	--- مبارک، مسعود، اوغورلو.	نالش	— ایگلتی، ناله، فغان.
ماه	— آی، شهر.	افزون	— وافر، آرتیق، کثیر.
نهاد	— طبیعت، طنیت.	رکاکت	— دوتقونلق، ضعیفک.
نکین	--- یوزوک، خاتم.	شتا	— زمستان، قیش.
ناقه	— دوه، شتر.	معمر	— اوزون عمرلو.
محمل	— کجاوه.	استوار	— ساغلام، محکم، متین.
جرس	— زنک، چاک.	قوی	— قوتلی، کوچلی، زورلی.
جدایی	--- آیریلیق، هجران.	لثیم	--- آلچاق، دنی، خسیس.
رها	— قورتولوش، خلاص.	نابکار	— یاراماز.
قبا	--- دون، جبه، قفتان.	باب	— در، قاپو.
مرغان	— قوشلار، طیور.	فتان	--- فتنه، فساد صاحبی.
مرغزار	— سولاق، اوتلاق یر.	سبکبار	— یوکل بوکلی.
اندیشه	--- تفکر، دوشونجه.	یزدان	— آله تاگری، چلب.
جبین	— ناصیه، پیشانی، آلین.	نکونسار	— باشی آشاغ، سرازیر.
پر خاش	--- غوغا، دعوا، جنک،	دی	— قشیک اول آینک آدی.
فلغل	— ایستی اوت، بورچ.	اسفل	— دون، آلچاق، پست.
چی	--- ژاله، شبنم، شه.	خوابکه	--- یوقومحلی، یاتاق اوداسی.
دشوار	--- چتین، مشکل، زور،	فجور	--- جنایت، معصیت.
قاصد	— چاپار، پاچتالیون	فرزانه	— دانا، عالم، حکیم.
مصیقل	--- صیقلمش، جلالانمش.	میناق	— آندلاشما، عهد.
شبخون	— گیجه باسقینی.	احمر	--- ساری، زرد.

بیلدیریش

— آذربایجان ادبیاتی —

۱

اون برنجی عصر هجری آذری مشاهیر شعراستندن

قوسی

نک ترجمه حال و مجموعه اشعاری طبع ایدیلیمگده در

آذربایجان ادبیاتی

۲

اون اوچونجی عصر هجری آذری مشاهیر شعراستندن

کر برای آنتلی عارف

نک ترجمه حال و مجموعه اشعاری طبع ایدیلیمگده در

قيمتى: ۲۵ قپك.

آذربايجان مطبوعات مديرلگى نومرو ۲۳۷۴ سفارش نومرو ۲۳۲۶—۳۰۰۰

111
111
111

5817

صایب ۲۰

آذربایجان ادبیاتی

محمد حسین خان مشفق

اوان یکینبی عشر هجری

مؤلفی : سلمان ممتاز

ترجمہ و تکرار طبعی حقی مؤلفہ عاندور

فومونیت نشریاتی

ادچونجی من اللل مطبعہ سی

۱۹۲۵

x-rite

colorchecker

MSCCPPCC0319

2019 Edition

mm